Biološko - ekološka i krajobrazna obilježja Parka prirode Žumberak - Samoborsko gorje

Vlašić, Filip

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Forestry / Sveučilište u Zagrebu, Šumarski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:108:105211

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Repository / Repozitorij:

University of Zagreb Faculty of Forestry and Wood Technology

ŠUMARSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ŠUMARSKI ODSJEK

SVEUČILIŠNI DIPLOMSKI STUDIJ

URBANO ŠUMARSTVO, ZAŠTITA PRIRODE I OKOLIŠA

FILIP VLAŠIĆ

BIOLOŠKO – EKOLOŠKA I KRAJOBRAZNA OBILJEŽJA PARKA PRIRODE ŽUMBERAK – SAMOBORSKO GORJE

DIPLOMSKI RAD

ZAGREB, 2018.

ŠUMARSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ŠUMARSKI ODSJEK

BIOLOŠKO – EKOLOŠKA I KRAJOBRAZNA OBILJEŽJA PARKA PRIRODE ŽUMBERAK – SAMOBORSKO GORJE

DIPLOMSKI RAD

Diplomski studij: Urbano šumarstvo, zaštita prirode i okoliša

Predmet: Zaštićene prirodne vrijednosti

Ispitno povjerenstvo: **1.** Prof. dr. sc. Željko Španjol

2. Izv. Prof. dr. sc. Damir Barčić

3. Prof. dr. sc. Dario Baričević

Student: Filip Vlašić

JMBAG: 0068214279

Broj indeksa: 816/16

Datum odobrenja teme: 23.5.2018.

Datum predaje rada: 11.9.2018.

Datum obrane rada: 21.9.2018.

Zagreb, 2018.

Dokumentacijska kartica

Naslov	**Biološko – ekološka i krajobrazna obilježja Parka prirode Žumberak – Samoborsko gorje**
Title	**Biological – ecological and landscape features of the Žumberak – Samoborsko gorje Nature Park**
Autor	**Filip Vlašić**
Adresa autora	**xxxxx**
Mjesto izrade	**Zagreb**
Vrsta objave	**Diplomski rad**
Mentor	**Prof. dr. sc. Željko Španjol**
Godina objave	**2018.**
Obujam	**28 str., 13 slika, 1 tablica, 14 navoda literature**
Ključne riječi	**Park prirode, Žumberak, Samoborsko gorje, šume, krajobraz**
Keywords	**Nature Park, Žumberak, Samoborsko gorje, forests, landscape**
Sažetak	Cilj ovog rada bio je da se detaljnije opišu biološke, ekološke i krajobrazne vrijednosti Parka prirode Žumberak – Samoborsko gorje. Ovaj Park prirode jedan je od jedanaest Parkova prirode u Republici Hrvatskoj. Ističe se očuvanom prirodom i bogatim kulturnim nasljeđem.
Summary	The aim of this research was to give a more detailed description of the biological, ecological and landscape values of the Žumberak - Samoborsko gorje Nature Park. This Nature Park is one of eleven Nature Parks in the Republic of Croatia. It is known for its preserved nature and rich cultural heritage.

	IZJAVA **O IZVORNOSTI RADA**	**OB ŠF 05 07**
		Revizija: 1
		Datum:11.9.2018.

„Izjavljujem da je moj *diplomski rad* izvorni rezultat mojega rada te da se u izradi istoga nisam *koristio* drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni“.

_____

vlastoručni potpis

Filip Vlašić

U Zagrebu, *11.9.2018.*

PREDGOVOR

Hvala Bogu, prije svega. Hvala mojim roditeljima, bratu i sestrama, prijateljima koji su bili uza me za vrijeme studija; koji su me podupirali tijekom godina kada me nije išlo, a veselili se sa mnom kada me išlo. Hvala i svim kolegicama i kolegama koji su mi na bilo koji način pomogli tijekom godina strpljivo, nesebično i kolegijalno.

Zahvaljujem mentoru prof. dr. sc. Željku Španjolu na savjetima i pomoći oko izrade diplomskog rada. Zahvaljujem i prof. dr. sc. Josi Vukeliću oko pomoći s šumskim zajednicama.

SADRŽAJ

POPIS SLIKA 7
POPIS TABLICA 8
1. UVOD 1
2. POVIJEST I STANOVNIŠTVO 2
3. GEOLOŠKA I PEDOLOŠKA STRUKTURA PARKA 7
4. KLIMA 8
5. FLORA I VEGETACIJA 9
5.1. ŠUMSKA VEGETACIJA 10
5.2. TRAVNJAČKA I LIVADNA VEGETACIJA 12
6. FAUNA 13
7. KRAJOBRAZ 14
7.1. VODENE POVRŠINE 15
7.2. SAKRALNI OBJEKTI 17
7.3. EKPLOATACIJSKA POLJA 18
7.4. GRADINE 18
8. UPRAVLJANJE I ZAŠTITA 19
8.1. TEMELJI 19
8.2. TURIZAM 19
8.3. SMJERNICE I PROBLEMI 20
8.4. ZONIRANJE 20
9. ZAŠTIĆENI DIJELOVI UNUTAR PARKA PRIRODE 23
10. PRIJEDLOZI ZA ZAŠTITU 26
10.1. POSEBNI REZERVAT – VLAŽNA STANIŠTA UZ POTOK JARAK NA ŽUMBERKU 26
10.2. POSEBNI REZERVAT ŠUMSKE VEGETACIJE – PRAŠUMA KUTA 27
11. ZAKLJUČAK 28
LITERATURA 29

POPIS SLIKA

Slika 1 - Položaj Parka prirode Žumberak - Samoborsko gorje

Slika 2 - Podjela Žumberačke gore

Slika 3 - Tumuli kod Budinjaka

Slika 4 - Crnkasta sasa (*Pulsatilla pratensis* ssp. *nigricans*)

Slika 5 - Stogovi na Žumberku

Slika 6 - Crni daždevnjak (*Salamandra atra*)

Slika 7 - Mozaični krajobraz

Slika 8 - Lokva s poučnom tabelom

Slika 9 - Slap Brisalo

Slika 10 - Grkokatolička i Rimokatolička crkva u Sošicama

Slika 11 - Karta zona zaštićenog područja

Slika 12 - Dolina Slapnice

Slika 13 - Stari grad Okić

POPIS TABLICA

Tablica 1 - Prosječne godišnje padaline na području Parka prema prostornom planu

1. UVOD

Zakon o zaštiti prirode iz 2013. godine definira park prirode kao „prostrano prirodno ili dijelom kultivirano područje kopna i/ili mora velike bioraznolikosti i/ili georaznolikosti, s vrijednim ekološkim obilježjima, naglašenim krajobraznim i kulturno povijesnim vrijednostima.“ (NN 80/13). Nadalje, u 115. Članku zakona o zaštiti prirode, navodi se da parkovi prirode imaju znanstvenu, kulturnu, odgojno-obrazovnu, te rekreativnu namjenu. U parku prirode dopuštene su gospodarske i druge djelatnosti i zahvati kojima se ne ugrožavaju njegova bitna obilježja i uloga.

Hrvatski sabor odlučio je 28. svibnja 1999. godine proglasiti područje Žumberka i Samoborskog gorja parkom prirode. Uz park prirode Vransko jezero kod Biograda na moru spada u najmlađe parkove prirode u Hrvatskoj. Prema GIS (geographic information system) bazi podataka iz Državnog zavoda za zaštitu prirode površina Parka iznosi 342,39 km^2. Sveukupna duljina granica Parka iznosi 183 km. (Prostorni plan PP Žumberak – Samoborsko gorje, knjiga 2). Glavni cilj je zaštititi i promovirati prirodne i kulturne ljepote i vrijednosti toga kraja. Park prirode Žumberak – Samoborsko gorje (eng. Žumberak – samoborsko gorje Nature park) jedan je od jedanaest parkova prirode u Republici Hrvatskoj.

Slika 1 - Položaj Parka prirode Žumberak - Samoborsko gorje

Parkom prirode upravlja javna ustanova. Obuhvaća dijelove područja Zagrebačke (26141 ha ili 77%) i Karlovačke županije (7666 ha ili 23%), dijelove općine Klinča Sela i Krašić, dijelove gradova Samobor, Jastrebarsko i Ozalj, a općina Žumberak cijelim svojim teritorijem pripada parku. Područje je u biti ruralno; jedno je od najslabije naseljenijih prostora Hrvatske. Ulazi

parka nalaze se s Hrvatske, a i Slovenske strane, pošto Žumberak (Slovenski – Gorjanci) kao gorje pripada jednim svojim dijelom i Republici Sloveniji. Ulaz se ne naplaćuje. 6 je glavnih ulaza (Gabrovica, Čunkova Draga, Novo Selo Žumberačko, Plešivica, Sveta Gera i Vivodina – Krmačina), a ukupno ih je 77 (Prostorni plan PP Žumberak – Samoborsko gorje, knjiga 1).

Slika 2 - Podjela Žumberačke gore

Ovaj park prirode možemo podijeliti na 3 cijeline, iako su dva, odnosno tri dijela istog planinskog lanca – Žumberak, Samoborsko gorje i Plešivica. Žumberak, kao veći, viši, zapadniji i južniji dio ovoga parka pretežito je planinsko područje, a nadmorska visina mu se kreće od 180 m (dolina rijeke Kupe) i 1178 m – vrh Sv. Gera, u blizini Slovenske granice, koja je ujedno i najviši vrh sjeverozapada Republike Hrvatske. Istočniji dijelovi pripadaju Samoborskom gorju koje je za razliku od Žumberka niže i raščlanjenije, strmije i dublje usječenih dolina. Najviši vrh mu je Japetić na 879 m.n.v. Plešivica je greben na jugoistočnom rubu Samoborskog gorja; ona je najnaseljeniji dio, bogat vinogradima, napose južne padine. Njen najviši vrh je Čerga (780 m.n.v.).

2. POVIJEST I STANOVNIŠTVO

Žumberak i Samoborsko gorje naseljeno je više tisuća godina, što dokazuju ostavštine u vidu raznog oruđa, oružja, kovanica i dr., čak i iz mlađeg kamenog doba, koje su ostale kao spomen na razne kulture i ljude koji su obitavali u ovim krajevima. Mlađe kameno doba / neolitik (6000

– 3500 pr. Kr.) zadnje je i najmlađe razdoblje kamenog doba u kojemu su se oruđa i dalje izrađivala od kamena, no sofisticiranijim vještinama. Tako se umjesto cijepanja koriste i tehnike glačanja i poliranja. Iz ovog je doba na Žumberku, nenamjernim putem, bez sustavnog i organiziranog istraživanja pronađen velik broj sjekira koje se danas mogu naći u Samoborskom muzeju. Sjekire ukazuju na činjenicu da se njime najvjerojatnije krčila šuma kako bi se otvorio i oslobodio prostor za uzgoj stoke i kultiviranje bilja.

U bakrenom dobu (3500 – 2200 pr. Kr.) čovjek započinje razvoj metalurgije, te zamjenjuje kamen kao materijal za izradu oruđa i oružja. Stočarstvo počinje dominirati i preuzima glavnu riječ kao djelatnost žitelja u odnosu na poljoprivredu. Stočarstvom se brže stvaraju viškovi, a viškom se jača trgovina. Ostaci iz bakrenog doba pronađeni su u blizini crkve u Mrzlom Polju na Žumberku. Pronađene su keramičke posude, a kilometar dalje, u polju je pronađena sjekira.

Starije željezno doba (cca. 8. – 5. st. pr. Kr.) obilježava pojava željeza kao materijala za izradu nakita, oruđa, oružja i sl. Starije željezno doba na širem području jugoistočne Europe počinje na prijelazu iz 9. u 8. st. pr. Kr. Sve je jači razvoj metalurgije i trgovine, pa se tako stvaraju i sve veće razlike među ljudima glede imovinskog statusa. Materijalnim bogatstvom, a i ugledom ističe se vojna aristokracija. Vrh te aristokracije zvali su knezovima. Iz ovog doba širom Europe, pa tako i na Žumberku, ističu se raskošni grobovi – tumuli. Tumuli su zemljani humci u kojima se nalazi veći broj grobova. U središnjem dijelu Žumberka, kod Budinjaka pronađeno je naselje na vrhu brijega s čak 140 tumula, što ovo mjesto čini jednim od najvećih nalazišta takvog tipa na prostoru jugoistočnih Alpa. Do sada su pronađena 2 kneževska groblja koja se nalaze u sredini svog tumula. Najvrijedniji materijalni ostatci iz tih tumula su brončane kacige koje su bile simbol moći i ugleda. Ta vrsta kacige danas se naziva – tip Budinjak.

Slika 3 - Tumuli kod Budinjaka

Mlađe željezno doba (4. st. pr. Kr. – 1. St. poslije Kr.) na našem prostoru povezuje se s pojavom keltskih plemena koji oko 400. pr. Kr. kreću u osvajanje i koloniziranje Europe. Kelta na području sjeverozapadne Hrvatske nije bilo prije 3. st. pr. Kr. Na Samoborskom gorju u šumi podno Okića 1922. stanovnik iz obližnjih Klaka pronašao je zemljani ćup s oko 1600 komada srebrnog novca kojeg su kovali Kelti po uzoru na grčke kovanice. Na prednjoj strani nalazi se glava grčkog boga Apolona, dok je sa suprotne strane prikazan konj. Taj novac danas je poznat pod nazivom „Samoborci“.

U Rimsko doba od 1. st. do pada Zapadnog Rimskog Carstva 476. Također imamo naznaka života. Žumberački prostor nakon vojnog pohoda cara Augusta ulazi u sastav Rimskog Carstva oko 35. godine. Rimljani su osvojena područja dijelili u provincije; tako je Žumberak pripao provinciji Panoniji. Nekoliko rimskih nekropola keltskog plemena Latobika iz 1. st. pronađeno je na području današnjih naselja Bratelja (34 groba) i Gornje Vasi (64 groba). Osim toga, pronađene su očuvane i vrijedne staklene posude sa počručja današnje Italije, što potvrđuje da je trgovina bila razvijena.

Iz srednjeg vijeka (476. – 1453.) iz razdoblja seobe naroda (4. – 6. st.) nema puno podataka. Krajem 12. st. Žumberak je prostor kojim prolazi granica Hrvatsko-Ugarskog kraljevstva i Njemačkog carstva. Materijalni ostatci srednjeg vijeka uglavnom su vidljive ruševine utvrđenih gradova kojih ima pet, a nastariji je Okić koji datira iz 12. st. Od starih gradova, još su tu Tušćak (Kravljak), Lipovec, Stari grad Žumberak i Novi grad Žumberački. Stari grad Žumberak

spominje se kao Sicherberch 1296. g. u popisu Akvilejske patrijaršije, crkvenom administrativnom području kojemu je pripadao, od kojeg je vrlo moguće nastao današnji naziv Žumberak.

Hrvatska velikaška obitelj Babonića početkom 14. st. upravljaju gradom, a nakon njih vlasnicima postaju austrijske vojvode do vremena osmanlijskih pustošenja i naseljavanja Uskoka u 16. st. Stari grad Žumberak (Gradina) biva razrušena nakon osmanlijskih pustošenja krajem 15. st. Poslije njih ta se utvrda napušta, a u njegovoj blizini, prema istoku nekoliko kilometara, gradi se nova utvrda – Novi grad Žumberak (njem. Sichelberg – srpasti brijeg) koji ulazi u sastav Vojne krajine. Novi grad Žumberak stradao je u požaru 1793., a danas su od njega ostale samo ruševine. Turski prodori u Kranjsku, Korušku, te do samog Beča nagnale su vladajuću dinastiju Habsburgovaca u ranom 16. st. da nasele Žumberačku goru i tako služi kao obrambena crta Vojne krajine.

U utvrdi Mutnici 1530. dakle, nedugo nakon sabora u Cetingradu (1527.) dolazi do potpisivanja ugovora s Habsburgovcima. Pospisivanjem ugovora Uskoci bi dobili jagatan (vrsta mača) na kojemu je na latinskom jeziku bila upisana krilatica „Vincere aut mori!“, što će reći – „Pobijedi ili umri!“. Seoba se zbila u više navrata – 1530. iz Bosne; 1531. Iz poriječja rijeke Cetine u Dalmatinskoj zagori; 1538. iz Bosne; 1539. iz poriječja rijeke Cetine, te 1617. iz Senja. U prve četiri seobe naseljeno je oko 1000 obitelji. Žumberačko gorje u tom vremenu postaje poznato i kao Uskočko gorje (njem. Uskokengebirge). Uskočkom stanovništvu ponuđeno je besplatno zemljište i oslobođenje od poreza, daća i rabota, uz obavezu odlaska u rat na poziv cara. To pravo potvrđuje kralj Ferdinand 1535. na razdoblje od 20 godina (Klemenčić, 1990), a kasnije i na neograničeno (Hranilović, 1990). Isto tako, tom potvrdom obećano je da će zauvijek ostati pod vlašću carskih kapetana, što je bilo jamstvo da neće doći u položaj feudalnih položnika, kojemu je pripadalo domaće stanovništvo (Klemenčić, 1990), (Hranilović, 1990).

Status Uskoka bio je povoljniji od statusa starosjedilaca (Klemenčić, 1990). U prvo vrijeme suživota doseljenih Uskoka i domicilnog stanovništva dolazilo je do sukoba poradi različitih društvenih statusa. Važno je napomenuti da je Žumberak specifičan i po tome kao mjesto s velikim brojem grkokatolika. Grkokatolici sa Žumberka potomci su doseljenih Vlaha koji su većim dijelom bili pravoslavci. Crkveno zajedništvo nastaje 1611. kada je pravoslavni biskup Simeon Vratanja u Rimu ispovjedio katoličku vjeroispovjest pred svetim Robertom

Bellarminom, tada poznatim kardinalom. Vratanja tada biva postavljen prvim grkokatoličkim biskupom Marčanske eparhije (biskupije) koja je okupljala sve katolike bizantskog obreda sa područja Hrvatske, Slavonije i Dalmacije. Ime je dobila po mjestu središta – Marči, koja se nalazi blizu Ivanić Grada. Danas postoji kao Križevačka eparhija. Žumberačke uskoke je car Ferdinand Habsburški posebnim proglasom pozvao da priznaju novog biskupa, što se i dogodilo i nastavlja se dan-danas, pa je tako Žumberak, uz Križevce jedno od središta grkokatoličanstva u Hrvata.

Uskoci do ukinuća Vojne krajine žive na svojim posjedima i bave se ponajviše stočarstvom dok nisu ratovali. Prestankom osmanlijskih opasnosti dolazi do definitivnog ukinuća Vojne krajine 1881. Ukinućem Vojne krajine ukidaju se i vojne plaće i razne privilegije koje je uživali Uskoci. To vrijeme je poznato kao vrijeme „ispod sablje pod kriljavu (šešir)“ što ukazuje na promjenu stila života. Žumberak lagano postaje prenapućen i osjeća se pad u socio-gospodarskom smislu. To je uzrokovalo Žumberčane da se početkom novog stoljeća sve više i više isele iz svog kraja. Seljenje ide u dva smjera. Jedan dio odlazi uglavnom u Zagreb, dok su se drugi uputili u prekooceanske zemlje SAD i Kanada. 20-tih i 30-tih godina 20. st. dolazi do zaustavljanja iseljavanja u SAD nakon što je proglašen zakon o imigraciji. Novi pravci postaju Njemačka i Francuska.

Nakon 2. svjetskog rata egzodus se nastavlja, i to u Slavoniju i Srijem. Val iseljavanja 60-tih ponovno gura Žumberčane prema zapadu, u SR Njemačku, a kasnije i u obližnja mjesta u Hrvatskoj (Zagreb, Samobor, Jastrebarsko, Karlovac) i u Sloveniji (Metlika, Novo Mesto) (Hranilović, 1990). Trend iseljavanja se, dakako, nastavio. Prema popisu stanovništva iz 1953. Na području Parka živjelo je 15817 stanovnika, a prema popisu stanovništva iz 2011. ustanovljeno je da ima 3327 stanovnika (10 st./km^2) smještenih u 153 naselja na nadmorskoj visini od 400 do 700 m (JU PP Žumberak – Samoborsko gorje, Plan upravljanja (2017. – 2026.)). Od 2130 stanova njih 919 je za povremeno stanovanje, odnosno, služe kao vikendice (Prostorni plan, PP Žumberak – Samoborsko gorje, knjiga 2).

Ono malobrojno stanovništvo s trajnim prebivalištem uglavnom se bavi poljoprivredom, vinogradarstvom, iskorištavanjem resursa svojih privatnih šuma i dr. Drugi su zaposleni u državnim ustanovama ili se bave trgovinim i ugostiteljstvom. Problem Žumberka i Samoborskog gorja, a naročito Žumberka jest slaba i nedostatna infrastruktura, nedovoljna prometna

povezanost što dodatno otežava raštrkanost i udaljenost naselja, pa je pristup manjim selima otežan, neadekvatna opskrbljenost električnom energijom i sustava za odvodnju voda.

3. GEOLOŠKA I PEDOLOŠKA STRUKTURA PARKA

Geološka struktura Parka izuzetno je složena, što je rezultat geoloških zbivanja kroz više milijuna godina. Gornjotrijaski karbonati (dolomiti) prekrivaju najveću površinu Parka uz stijene iz razdoblja krede koje su vapnenačke i flišne. Stijene jurske starosti najvećim su dijelom vapnenačke, dok su tercijarne stijene bogate klastičnim facijesima. Od kvartarnih sedimenata, koje su najmlađe, ubrajamo pijesak, šljunak, glinu, sedru i aluvijalne nanose (Prostorni plan PP Žumberak – Samoborsko gorje, knjiga 2). Gornjotrijaske i gornjokredne karbonatne naslage uvjetovale su nastanak krša i fluviokrša, pa kao rezultat toga javljaju se brojne ponikve, udoline, slijepe doline, ponori, ponornice i sl. Procesom okršavanja zahvaćeno je oko 90% Parka (Buzjak, 2002). Krš se ne pojavljuje na Samoborskom gorju sjeverno od Plešivice. Ondje prevladavaju kredne i paleozoijske nepropusne naslage (Buzjak, 2002) i magmatske stijene koje se između Samobora i Plešivice pojavljuju na manjim površinama.

Do sada je zabilježeno oko 144 speleoloških pojava, od kojih dobar dio čine špilje i jame koje su na Žumberku poznate kao znetve. Jama ima 26, a špilja 25. Najdublja je jama Jazovka (-49 m) kod Sošica na Žumberku. Vjeruje se da je i dublja, no istraživanja nisu moguća zbog grobišta (Buzjak, 2002). Većina špilja su kratke (duljine do 50 m); samo su četiri dulje od 100 m. Najdulje su špilje Provala (duljina 1862 m, dubina 57 m), špilja Bedara (duljina 1593 m, dubina 133 m), te špilja Dolača (duljina 503 m, dubina 57 m).

Tipovi tla koji se najčešće javljaju u Parku prirode su rendzina, smeđe tlo na dolomitu (kalkokambisol), eutrično smeđe tlo (eutrični kambisol) i lesivirano tlo (luvisol). Rendzina je razvijena na rastresitom karbonatnom supstratu (kredni vapnenci, fliš i lapor). Na sjevernim, manje osunčanim ekspozicijama na rendzinama dominiraju bukove šume s mrtvom koprivom (*Lamio orvale-Fagetum sylvaticae* (Horvat 1938) Borhidi 1963), dok se kontinentalna šuma hrasta medunca s crnim grabom (*Querco pubescenti-Ostryetum carpinifoliae* Horvat 1938) održava kao trajni stadij na plićim tlima na sunčanijim, sušim i južnim padinama (Vukelić, 2012).

Smeđe tlo na vapnencu i dolomitu (kalkokambisol) vezane je također za hrastove šume na južnim ekspozicijama, te na sjevernim ekspozicijama za uglavnom različite bukove šume, ali i za travnjačke površine.

Eutrično smeđe tlo (eutrični kambisol) razvijeno je uglavnom na lesu i praporu, na blagim i valovitim mjestima od 100 do 500 m.n.v. Šumske zajednice na ovim tlima su mjestimice iskrčene, a na tim područjima razvijene su razne travnjačke zajednice i degradacijski stadiji šuma ili šikara.

Lesivirano tlo (luvisol) razvijeno je na rahlim sedimentnim stijenama, lesu, starijim koluvijalnim nanosima, te na jezerskim sedimentima lakše strukture. Kao i eutrični kambisol na blagom i valovitom reljefu, s tim da dolaze i na višim nadmorskim visinama – do 700 m. Luvisol na sjenovitim padinama ima visoki produktivni kapacitet (Mayer i Vrbek, 1995).

4. KLIMA

Područje Parka pripada umjerenom klimatskom pojasu. Središnja siječanjska temperatura kreće se od -1°C u najnižim, do preko -2 ^{o}C u najvišim dijelovima Žumberka. Raspodjela srpanjske termperature u najnižim predjelima iznosi 20 ^{o}C, a u najvišim 18 ^{o}C ili manje. Srednja godišnja amplituda, odnosno razlika srednje srpanjske i srednje siječanjske temperature iznosi oko 20 ^{o}C, dok srednja godišnja temperatura varira od 7-8 ^{o}C u najvišim, do oko 10 ^{o}C u najnižim. Prosječna količina oborina na ovom području prelazi 1100 mm, dok u najvišim predjelima dosegne i 1300 mm (PP Žumberak – Samoborsko gorje, Prostorni plan, knjiga 2).

Tablica 1 - Prosječne godišnje padaline na području Parka prema prostornom planu

Stanica	Nadmorska visina (m n.m.)	Prosječna godišnja visina padalina (1931 – 2008) (mm)	Prosječna godišnja visina padalina (1961 – 2008) (mm)	Prosječna godišnja visina padalina (1961 – 1990) (mm)
Sošice	568		1303	
Lipovec	365	1293		1273
Rude	287	1179		1128

5. FLORA I VEGETACIJA

Na području Parka prirode zabilježeno je oko petina svih biljnih vrsta Republike Hrvatske, što predstavlja impozantnu bioraznolikost za takvo područje u odnosu na cjelokupnu veličinu cijele zemlje. Pronađene su 1033 svojte (985 vrsta i 48 podvrsta). Na nekim travnjačkim površinama je pronađeno i do 40 vrsta na 1 m^2 (JU PP Žumberak – Samoborsko gorje, Plan upravljanja (2017. – 2026.)). Takva bioraznolikost rezultat je različitih staništa, kao što su šume, travnjaci, prijelazna područja između šuma i travnjaka, sječine, vrištine, bujadnice, stijene, cretište na manjem području koji je svojim položajem pod utjecajem dinarskog, alpskog i panonskog prostora.

Slika 4 - crnkasta sasa (*Pulsatilla pratensis* ssp. *nigricans*)

U šumama, koje su ipak siromašnije vrstama za razliku od travnjačkih površina, nalazimo neke ugrožene i strogo zaštićene vrste, npr. hrvatska perunika (*Iris croatica*) i blagajev likovac (*Daphne blagayana*), mekolisna veprina (*Ruscus hypoglossum*) i božikovina *(Ilex aquifolium*).

Prijelazno stanište između šuma i travnjaka zanimljivo je i ograničeno stanište. Ovdje rastu neke globalno osjetljive vrste orhideja (porodica *Orchidaceae*), npr. grimizni kaćun (*Orchis purpurea*) i ljiljana (*Lilium* ssp.), npr. zlatni ljiljan (*Lilium martagon*). Na brdskim travnjacima ističke se kritično ugrožena crnkasta sasa (*Pulsatilla pratensis* ssp. *nigricans*), te endem hrvatski karanfil (*Dianthus giganthus* ssp. *croaticus*).

Cretišta su rijetka i ugrožena staništa, a cretište Jarak ovdje se ističe s čak 74 biljnih vrsta, od kojih su 6 rijetke vrste orhideja. Također, ovdje rastu uskolisna suhoperka (*Euphorum angustifolium*) i čaškasta baluška (*Tofieldia calyculata*). Od ostalih biljaka, valja spomenuti biljku mesožderku - planinsku tusticu (*Pinguicula alpina*), te da Park obiluje orhidejama (JU PP Žumberak – Samoborsko gorje, Plan upravljanja (2017. – 2026.)). 35 je vrsta orhideja, što predstavlja više od pola svih orhideja koji se mogu naći u Hrvatskoj (Vrbek i Fiedler, 1998).

5.1. ŠUMSKA VEGETACIJA

Šume su najznačajniji ekosustav u Parku. Zauzimaju najviše površina (>60%), a neke procjene sugeriraju da je postotak veći i od 70%, zbog zaraštanja napuštenih livada i drugih neobrađenih površina. Najviše šuma ima u zapadnom dijelu Parka. Postoji trend povećanja površina pod šumskom vegetacijom. Najznačajnije vrste šumskog drveća su obična bukva (*Fagus sylvatica*) i hrast kitnjak (*Quercus petraea*). Velik je doprinos općekorisnih funkcija šuma (OKFŠ) u vidu krajobrazne raznolikosti, također kao stanište u kojemu obitavaju neke rijetke biljne vrste, životinje, gljive i lišajeva, u sprječavanju erozija na strmim terenima, u poboljšanju kvalitete voda, kao mjesto planinarenja, biciklizma, u doprinosu estetici prostora. Značajne su i za lovstvo. Na području Parka djeluje 13 lovačkih udruga. Da su šume važne, ne samo s gospodarskog gledišta, kako za državu, tako i za lokalno stanovništvo, potvrđuje i činjenica da sva tri zaštićena područja u sklopu Parka imaju nekakvu poveznicu s šumom, a uz to je još neproglašeni posebni rezervat šumske vegetacije – prašuma Kuta.

Ukupna drvna zaliha iznosi oko 3615001 m^3. U državnim šumama iznosi oko 2820461 m^3, a u privatnim šumama oko 694540 m^3. Privatnim šumama se ne gospodari organizirano kao u privatnim. Većim su dijelom to šume niskog uzgojnog oblika, odnosno panjače. Gospodarske šume zauzimaju oko 13200 ha, a šume posebne namjene i zaštitne šume oko 2800 ha (PP Žumberak – Samoborsko gorje, Prostorni plan, knjiga 2).

Prema (PP Žumberak – Samoborsko gorje, Prostorni plan, knjiga 2) šumske zajednice koje se pojavljuju na području Parka prirode su:

- Ilirska brdska bukova šuma s mrtvom koprivom (*Lamio orvale-Fagetum sylvaticae* (Horvat 1938) Borhidi 1963), 38,4% površine šuma otpada na ovu zajednicu (Jelaska i sur., 2005)
- Bukova šuma s bjelkastom bekicom (*Luzulo luzuloidis-Fagetum sylvaticae* Meusel 1937)
- Bukova šuma s lazarkinjom (*Galio odorati-Fagetum* Sougnez et Thill 1959), poznata i kao (*Asperulo-Fagetum* prov. Pelcer 82.)
- Bukove šume s kukurijekom (*Helleboro nigri-Fagetum* Zukrigl 1973 (Pelcer 1978 nom. illeg.)
- Šuma hrasta kitnjaka i običnog graba (*Epimedio-Carpinetum betuli* (Horvat 1938) Borhidi 1963)
- Šuma hrasta kitnjaka i pitomog kestena (*Querco-Castaneetum sativae* Horvat 1938) fragmentarno se pojavljuje na Žumberku (Vukelić, 2012)
- Kontinentalna šuma hrasta medunca s crnim grabom (*Querco pubescenti-Ostryetum carpinifoliae* Horvat 1938)
- Šuma obične breze s bujadi (*Pteridio-Betuletum pendulae* (Rauš i Vukelić 1986) Trinajstić 2004)
- nasadi bagrema (*Robinia pseudoacacia*) uklopljene u razne sastojine
- Nasadi raznih četinjača

Prema Vukeliću (2012) ubrajaju se i ove zajednice:

- Šuma obične bukve i pitomog kestena (*Castaneo sativae-Fagetum* Marinček & Župančič (1979) 1995) fragmentarno se pojavljuje u Samoborskom gorju (Vukelić, 2012)
- Bukova šuma s rebračom (*Blechno-Fagetum* (Horvat 1950))
- Bukova šuma s volunjskim okom (*Hacquetio-Fagetum* Košir 1962)
- Bukova šuma s crnim grabom (*Ostryo-Fagetum sylvaticae* M.Wraber ex Trinajstić 1972)

- Šuma hrasta kitnjaka s beskoljenkom (*Molinio arundinaceae-Quercetum petraeae* Šugar 1972)
- Šuma hrasta kitnjaka i obične breze (*Betulo-Quercetum petraeae* Tx. (1929) 1937)
- Termofilna šuma hrasta kitnjaka s crnim grahorom (*Lathyro nigri-Quercetum petraeae* (1938) 1958) na Samoborskom gorju
- Šuma hrasta medunca i bijelog graba (*Querco pubescenti-Carpinetum orientalis* Horvatić 1939) na obroncima Plešivice
- Šumarci crnog graba s omelikom (*Cytisantho-Ostryetum* M.Wraber 1961) na malim površinama u Samoborskom gorju
- Šuma crnog graba s risjem (*Erico carnaeae-Ostryetum* Horvat (1938) 1959) u Samoborskom i Žumberačkom gorju
- Šuma crne johe s blijedožućkastim šašem (*Carici brizoidis-Alnetum glutinosae* Horvat 1938)
- Šume velelisne lipe i tise (*Tilio platyphylli-Taxetum* Glavač 1959)
- Šuma sive johe s zimskom preslicom (*Equiseto hyemali-Alnetum incanae* Moor 1959)

Medak (2011) ubraja i šumu pitomog kestena s prasećim zeljem (*Aposeridi foetidae-Castanetum sativae* Medak 2011) koja se pojavljuje sporadično u Samoborskom i Žumberačkom gorju.

5.2. TRAVNJAČKA I LIVADNA VEGETACIJA

Nakon šuma, najveći udio površina su travnjačke i poljoprivredne površine (12436 ha ili oko 36,8%) (Prostorni plan PP Žumberak – Samoborsko gorje, knjiga 2). Najviše livada i pašnjaka ima u središnjem dijelu Žumberka. Većina travnjaka antropogenog je porijekla. Nastale su krčenjem šuma kako bi se oslobodio prostor za ispašu stoke i gradnju kuća. Najraširenija travnjačka zajednica su brdski travnjaci uspravnog ovsika i srednjeg trpuca (*Bromo-Plantaginetum mediae* Horvat 1931) sa udjelom od 7,9%.

Koriste se manje kao pašnjaci, a više kao livade koje se kose. Na njima je zabilježeno čak 40 vrsta na 1 m^2 (JU PP Žumberak – Samoborsko gorje, Plan upravljanja (2017. – 2026.)). Na kosim i ispranim tlima javljaju se travnjaci moravke i trave tvrdače (*Arnico-Nardetum strictae*

Horvat (1930) 1962). Jedna od rijetkih, potpuno prirodnih travnjaka pojavljuje se na strmim obroncima i stijenama, a to je zajednica kalničke šašike (*Seslerietum kalnikensis* Horvat1942) (JU PP Žumberak – Samoborsko gorje, Plan upravljanja (2017. – 2026.)).

Slika 5 - stogovi na Žumberku

6. FAUNA

Fauna je uglavnom tipična za područje kontinentalne Hrvatske. Medvjed (*Ursus arctos*) i vuk (*Canis lupus*) prisutni su od velikih zvijeri, međutim, njihova pojava je vrlo rijetka. Ukupno je zabilježeno 23 vrste sisavaca. Najugroženiji među njima su šišmiši. Ostali životinjski svijet vrlo je šarolik i bogat. Prisutno je 114 vrsta ptica, 12 vrsta gmazova, 32 vrste riba, 11 vrsta vodozemaca, od kojih se ističe crni daždevnjak (*Salamandra atra*). Beskralješnjaci su raznoliki. Veoma raširena skupina su leptiri; 18 je ugroženih i zaštićenih danjih leptira. Posebno je ugrožen rod gorskih plavaca (*Phengaris*sp.) Uz njih se brojnošću ističu vretenci – 28 vrsta i ravnokrilci – 48 vrsta (Prostorni plan PP Žumberak – Samoborsko gorje, knjiga 2). Od divljači najviše se lovi srna (*Capreolus capreolus*), divlja svinja (*Sus scrofa*) i fazan (*Phasianus colchicus*).

Slika 6 - Crni daždevnjak (*Salamandra atra*)

7. KRAJOBRAZ

U zakonu o potvrđivanju konvencije u europskim krajobrazima navedeno je da krajobraz označava određeno područje viđeno ljudskim okom, čija je narav rezultat međusobnog djelovanja prirodnih i/ili ljudskih čimbenika. ("Narodne novine" – Međunarodni

ugovori, broj 12/02, članak 1).

Specifičnost krajobraza ovoga Parka jest mozaičnost koja je nastala kroz stoljeća većim dijelom ljudskim utjecajem. Sječom šuma i stvaranjem naselja koja nisu nanizane cestovnim putem jedna kraj druge, nastala su naselja koja su raspršena, dok se između njih izmjenjuju šume, manji šumarci, vinogradi, pašnjaci, livade, lokve i sl. Uz ljudski utjecaj, vidljiv je i prirodni utjecaj Dinarida u vidu krša koji dominira Parkom; alpski utjecaj u strmim i oštrim padinama, te panonski utjecaj u valovitom pobrđu ((JU PP Žumberak – Samoborsko gorje, Plan upravljanja (2017. – 2026.)).

Do 800 m.n.v. veliko je učešće livada i pašnjaka, dok se naselja uglavnom nalaze na visinama od 400 do 700 m što dodatno potiče stvaranje mozaične strukture izmjenom naselja, pašnjaka, oranica itd.

Slika 7 - mozaični krajobraz

7.1. VODENE POVRŠINE

Vodene površine prostiru se na 144 ha (0,4% površine Parka). Većina njih su vode tekućice, a manje stajaćice. Brdoviti reljef s oko 7000 ha terena na velikim nagibima, odnosno nagibima većih od 50% i oko 6300 ha površine terena s nagibom od 35-50%, zajedno s krškom podlogom, brojnim izvorima i dubokim usjeklinama, napose u Samoborskom gorju, stvorile su pogodno mjesto za široku mrežu tekućih voda. Do sada je popisano 847 izvora i preko 260 stalnih ili povremenih vodotoka (Prostorni plan PP Žumberak – Samoborsko gorje, knjiga 2).

Zapadni i jugozapadni vodotoci, u koje ubrajamo potoke Sušicu, Kamenicu i Bukovicu pripadaju sliju rijeke Kupe. Vodotoci istočnog dijela pripadaju Savskom slivu. To su: Bregana, Breganica, Slapnica, Lipovečka gradna i Rudarska gradna. U središnjem dijelu najveći je potok Kupčina s više manjih pritoka, od kojih je najznačajnija Slapnica (Prostorni plan PP Žumberak – Samoborsko gorje, knjiga 2). Površina voda stajaćica nije velika, ali su te vode svakako vrijedne. Od njih su najpoznatije i najznačajnije lokve.

Slika 8 - Lokva s poučnom tabelom

U Parku su zabilježene 164 lokve (Janov Hutinec & Struna, 2007). One su većinski uvjetovane ljudskim djelovanjem. U prošlosti su žitelji ovih prostora glinom oblagali dno lokvi, kako bi u njoj zadržali vodu. Lokve su se održavale čišćenjem korita. Služile su za razne svrhe; kao izvor vode za navodnjavanje i domaće životinje, za gašenje požara, za pranje rublja, kupanje ljeti, a zimi i za klizanje. Nadalje, čovjek je nenamjernim putem radio na povećanju bioraznolikosti stvaranjem i održavanjem lokvi. Napuštanjem agrarnog života i snažnom depopulacijom, došlo je do isušivanja lokvi i zaraštanja vegetacijom (Janov Hutinec & Struna, 2007), što je dovelo do smanjenja broja lokvi za gotovo 50% u zadnjih pola stoljeća.

Slika 9 - Slap Brisalo

Uz lokve, mnoge izvore, potoke i pritoke, atrakcija u Parku su slapovi. Ima ih pet, a to su:

- Sopotski slap – Nalazi se u blizini Sošica. Visok je 40 m, a ističe se trima kaskadama. Najviši je slap Žumberačke gore, a ujedno jedan od najviših u Hrvatskoj.
- Slap Brisalo – visok je 15 m, a nalazi se na sedrenoj stijeni, na pritoku Duboki potok koji je jedan od pritoka u dolini potoka Slapnice.
- Vranjački slap – visok je oko 15 m. Također se nalazi na sedrenoj stijeni koja se dan-danas stvara. Nalazi se na pritoku Vranjak koji je isto jedan od pritoka Slapnice. U blizini ovog slapa nalazi se Vranjačka špilja.
- Zeleni vir – na krajnjem zapadu Žumberka, u dolini potoka Sušice, u kanjonskom okruženju
- Cerinski vir – visok je oko 10 m i najznačajniji je slap Samoborskog gorja. Tvore ga vode Javorečkog potoka.

7.2. SAKRALNI OBJEKTI

Područje Parka prirode bogato je sakralnom baštinom. Brojne su crkve i kapelice i sl. i rimokatoličkih i grkokatoličkih. Najzorniji primjer toga zajedništva je u Sošicama, gdje kao dva plućna krila Katoličke Crkve stoje jedna kraj druge grkokatolička crkva Sv. Petra i Pavla i rimokatolička kapelica Uznesenja Blažene Djevice Marije. U Sošicama se nalazi i samostan grkokatoličkih časnih sestara Bazilijanki u sklopu kojega se nalazi i zbirka Žumberačkih narodnih rukotvorina. Zanimljivi su ostatci kapelice sv. Petke na Budinjaku. Otkriveni temelji imaju oblik četverolista, poput djetelina, što je izuzetna rijetkost.

Slika 10 - grkokatolička i rimokatolička crkva u Sošicama

7.3. EKPLOATACIJSKA POLJA

Danas na području Lipovca u blizini Samobora postoje dva eksploatacijska polja tzv. plavog kamena smještena jedna kraj drugoga. U prošlosti se u središnjem dijelu Žumberka, u dolini potoka Slapnice iskorištavala se sedra i tuf za gradnju kuća. Osim toga, u blizini istog lokaliteta pokušavao se iskoristiti i ugljen, no ta radnja je obustavljena poradi malih zaliha i slabe kvalitete ugljena.

7.4. GRADINE

Važni su kao vizualni i orijentacijski simboli u prostoru. Nastali su tijekom stoljeća kao izvidnice uglavnom protiv osmanlijskih opasnosti. Danas su u relativno lošem stanju.

- Okić - u Samoborskom gorju (499 m), datira iz 13. st.
- Stari grad Lipovec – U Samoborskom gorju (582 m), iz sredine 13. st., napušten nakon turskih opasnosti tijekom 17. st.
- Tušćak (Kravljak) – nastao kao granični burg na vrhu uskog grebena u 12. st.
- Stari grad Žumberak
- Novi grad Žumberak – izgorio sjedište uskočkih kapetana; izgorio 1793.

8. UPRAVLJANJE I ZAŠTITA

8.1. TEMELJI

Upravljanje Parkom prirode Žumberak – Samoborsko gorje temelji se na planu upravljanja. Plan upravljanja opisuje najprimjereniji način upravljanja područjem, a temelji se na znanju i raspoloživim informacijama u vrijeme kada se plan upravljanja izrađuje. S obzirom da se okolnosti tijekom vremena mogu mijenjati kroz desetogodišnje razdoblje na koliko se izrađuje plan upravljanja, moguća je revizija istoga plana nakon pet godina.

Uz plan upravljanja, izrađuje se i godišnji plan upravljanja s detaljima zaštite, očuvanja, održavanja, promidžbe i korištenja zaštićenog prostora kroz godinu dana (JU PP Žumberak – Samoborsko gorje, Plan upravljanja (2017. – 2026.)).

Republika Hrvatska osnivač je javne ustanove. Voditelj ustanove je ravnatelj, a upravlja se putem upravnog vijeća koje podnosi izvješća o svom radu Ministarstvu zaštite okoliša i energetike. Djelatnost ustanove obavlja se kao javna služba kroz tri unutarnje ustrojstvene jedinice:

- Služba stručnih poslova zaštite, očuvanja, promicanja i korištenje Parka
- Služba čuvara prirode
- Služba općih i zajedničkih poslova

8.2. TURIZAM

Najčešće aktivnosti u Parku su planinarenje, pješačenje, bicikliranje, jahanje, lov, ribolov i ekstremni sportovi kao što su paraglajding i sportsko penjanje. U sklopu Parka su 10 planinarskih domova. Ukupna dužina biciklističkih staza iznosi preko 200 km. Četiri su biciklističke staze („Vilinska staza“, „Staza slapova“, „staza šišmiša“ i „staza Sv. Gera“). 9 je pješačkih staza i tri poučnih staza („staza kneževa“, „izvori života“ i „gdje voće zri“). Nedostatak turizma očituje se u nedostatku smještaja za turiste i nedovoljnoj promidžbi. Perspektiva se vidi u seoskom, vjerskom, zimskom i lovnom turizmu.

8.3. SMJERNICE I PROBLEMI

Javna ustanova ima zadatak očuvanja i promicanja, edukacije, suradnje s lokalnim stanovništvom. Ima utjecaja na stimuliranje održivog razvoja i gospodarenje prirodnim resursima, te nadzor gradnje i održavanje tradicionalnih arhitektonskih rješenja. Jedan od većih problema javne ustanove su nedostatak financijskih sredstava iz državnog proračuna.

Prednosti Parka je potpuno neurbano područje u blizini Zagreba. Zadnjih godina radi se na unaprjeđenju telefonskih linija i javnih rasvjeta, asfaltiranju cesta, izgradnji vodovoda, na odvozu smeća itd. Nedostatci se Parka, odnosno stanovništva vide u nedostupnosti škola, vrtića, bolnica, poštanskih ureda i sl. Problemi se također očituju u depopulaciji, smanjenju broju stoke, povećanju šteta od divljači, smanjenju količina dostupne vode, nekontroliranoj i neprilagođenoj izgradnji, zaraštanju livada i pašnjaka (JU PP Žumberak – Samoborsko gorje, Plan upravljanja (2017. – 2026.)).

8.4. ZONIRANJE

Zoniranje predstavlja jedan od osnovnih postupaka kojim se određuju upravljačke zone unutar zaštićenih područja u vidu osiguranja vrijednosti zaštićenog područja. Njome se definiraju postojeće upravljačke zone, također, sadašnje korištenje i buduće korišenje prostora, što mora bit u skladu s ciljevima očuvanja prirode na određenom području. Park prirode Žumberak – Samoborsko gorje je tako podijeljeno u 3 zone – Zona stroge zaštite (Zona 1), Zona usmjerene zaštite (Zona 2) i zona korištenja (Zona 3). Zone mogu i ne moraju bit podijeljene u podzone (JU PP Žumberak – Samoborsko gorje – Plan upravljanja (2017. – 2026.)).

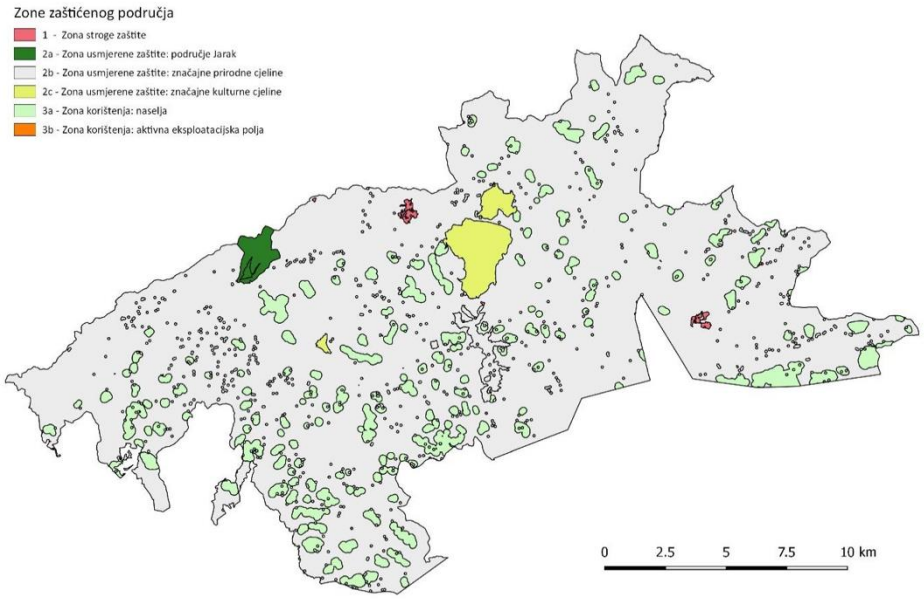
8.4.1. ZONA STROGE ZAŠTITE (Zona 1)

Zona stroge zaštite obuhvaća područja iznimnih prirodnih vrijednosti i važnosti, a čije je očuvanje od najvećeg prioriteta zbog osjetljivosti i ugroženosti. Ljudski zahvati minimalne su ili iznimne. Cilj zaštite u ovoj zoni je očuvati prirodne procese, staništa i njihove sastavnice. Zahvati poput izgradnje raznih infrastrukturnih objekata zabranjeni su. Dopuštene su jedino hitne intervencije, kao što su gašenje požara ili uklanjanje alohtonih vrsta koji svojim invazivnim karakterom ugrožavaju i potiskuju autohtone vrste. Iz ove zone isključene su sve ceste, šumski putevi i markirane planinarske staze koje eventualno prolazi kroz zonu. Dopuštena su znanstvena

istraživanja i praćenje stanja staništa (monitoring), ograničeno i kontrolirano posjećivanje. Zona 1 obuhvaća 5 lokaliteta; zauzima 0,21% površine (71,12 ha) i nije podijeljena u podzone (JU PP Žumberak – Samoborsko gorje – Plan upravljanja (2017. – 2026.)).

Lokaliteti:

- Sekundarna prašuma „Kuta“
- Posebni rezervat šumske vegetacije „Japetić“
- Izvorišni dio potoke Slapnice
- Svi speleološki objekti na području Parka prirode (uključujući i površinu u radijusu od 50 m od ulaza u objekt)
- Svi geolokaliteti/geoobjekti na području Parka prirode (uključujući i površinu u radijusu od 50 m od ulaza u objekt)

Slika 11 - karta zona zaštićenog područja

8.4.2. ZONA USMJERENE ZAŠTITE (Zona 2)

U zoni usmjerene zaštite, obuhvaćena su područja velike vrijednosti za očuvanje u kojima se očekuje značajniji angažman Javne ustanove u vidu očuvanja i obnavljanja prirodnih i kulturnih

vrijednosti. Cilj upravljanja je očuvanje krajobraza, odnosno antropogeno uvjetovanih ekosustava i njihove bioraznolikosti, te kulturne baštine područja. Obuhvaćena su sva područja koja bi bez aktivnih mjera očuvanja promijenila svoje karakteristike u vidu smanjenja bioraznolikosti, krajobrazne ili georaznolikosti. Uključuju se i sva šumska područja kojima se gospodari uz obvezne uvjete zaštite prirode, te poljoprivredne površine na kojima se obavljaju poljoprivredni poslovi u skladu s ciljevima očuvanja. Dopuštena su posjećivanja ljudi, dok izgradnja objekata nije dopuštena. Površina iznosi 30717, 54 ha (89,71% površine). Podijeljena je na 3 podzone s obzirom na prirodna i kulturna obilježja i različite načine upravljanja (JU PP Žumberak – Samoborsko gorje – Plan upravljanja (2017. – 2026.)).

Lokaliteti:

- Podzona 2a - Područje Jarak
    - Područje creta i slivnog područja na lokalitetu Jarak
- Podzona 2b – Značajne prirodne cjeline
    - Šumske, travnjačke i poljoprivredne površine
    - Veći dio potoka Slapnica (osim izvorišnog dijela koji se nalazi u zoni 1)
    - Sve lokve i izvori na području Parka prirode (uključujući i površinu u radijusu od 50 m pojedinog lokaliteta)
    - Sva zatvorena eksploatacijska polja
- Podzona 2c – Značajne kulturne cjeline
    - Arheološki park Budinjak
    - Značajna ruralna cjelina Cernik
    - Značajna ruralna cjelina Mrzlo Polje

8.4.3. ZONA KORIŠTENJA (Zona 3)

Zona korištenja obično obuhvaća područja niže vrijednosti za očuvanje i/ili područje u kojima je već prisutan određeni stupanj korištenja. Njima se uglavnom upravlja u neke druge svrhe značajne za razvoj i funkcioniranje zaštićenog područja. Dvije su podzone s obzirom na način

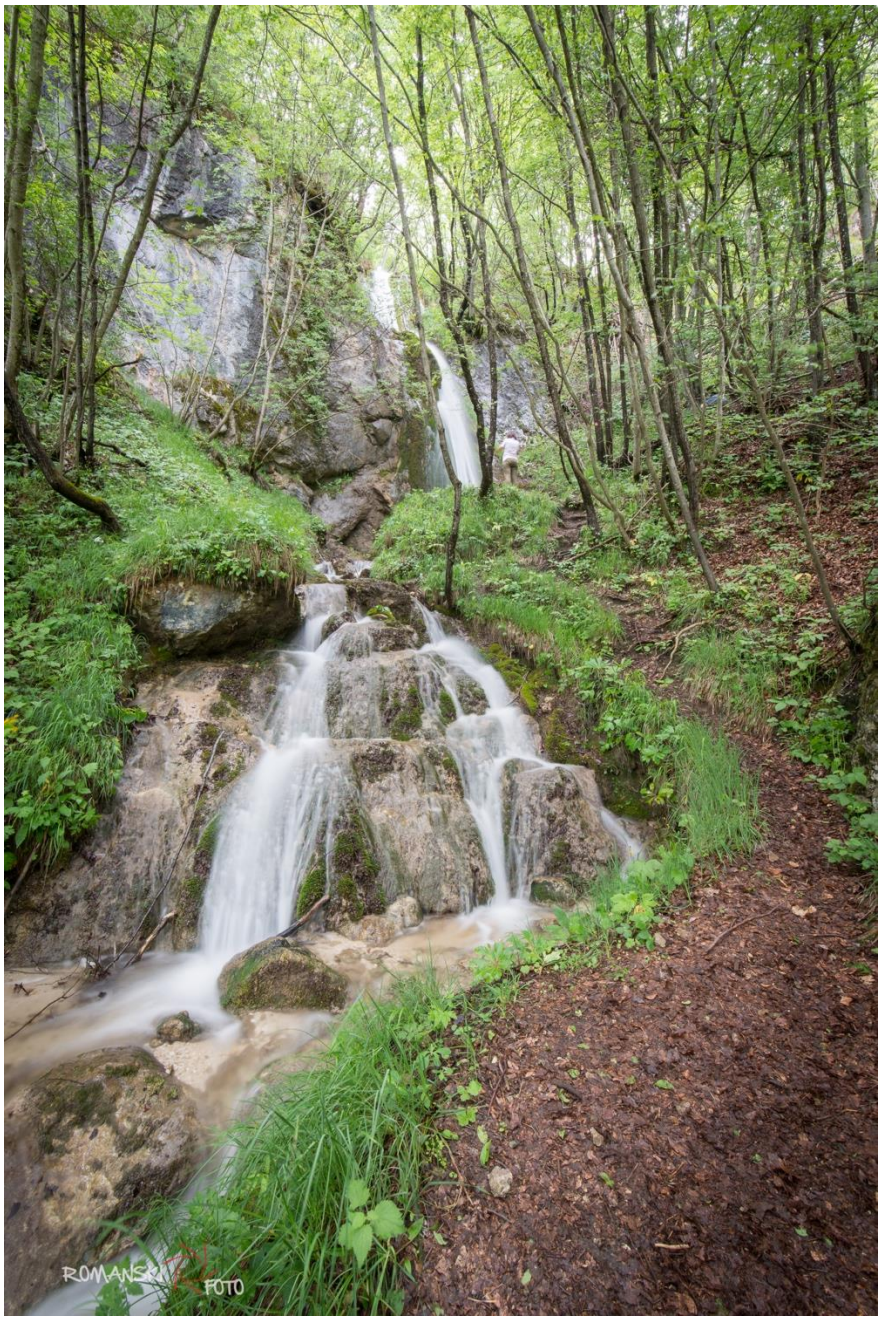
korištenja. Prostor obuhvaća 2452,30 ha (10,08 %). U njoj su uključene sve postojeće pješačke, planinarske, biciklističke staze, druge markirane staze i putevi, ceste i infrastruktura za posjetitelje.

Lokaliteti:

- Podzona 3a – naselja
    - Sva naselja i druga područja s već postojećom infrastrukturom i građevinama (osim zaštićenih ruralnih cjelina Mrzlo Polje i Cernik)
- Podzona 3b – aktivna eksploatacijska polja
- Aktivno eksploatacijsko polje crnog lipovečkog vapnenca u Lipovcu

9. ZAŠTIĆENI DIJELOVI UNUTAR PARKA PRIRODE

Unutar Parka prirode postoje tri zaštićena mjesta koji su proglašeni takvima prije osnutka samog Parka prirode. Osim ta mjesta, predložena su još dva – Prašuma Kuta za kategoriju posebnog rezervata šumske vegetacije i Posebni rezervat – vlažna staništa uz potok Jarak na Žumberku.

Slika 12 - dolina Slapnice

9.1.1. ZNAČAJNI KRAJOBRAZ – SLAPTNICA KOD KRAŠIĆA (1964. g.)

Značajni krajobraz je prirodni ili kultivirani predjel velike krajobrazne vrijednosti i bioraznolikosti i/ili georaznolikosti ili krajobraz očuvanih jedinstvenih obilježja karakterističnih za pojedino područje (Zakon o zaštiti prirode (NN 80/13), članak 118.).

Površina Slapnice prema podatcima Državnog zavoda za zaštitu prirode iznosi 259,36 ha (Prostorni plan PP Žumberak – Samoborsko gorje, knjiga 2). Slapnica je šumovita kanjonska dolina odlikovana sedrom, brojnim vodopadima, riječicom i njenim pritocima koje stvaraju veliku krajobraznu raznolikost, uz bioraznolikost koju Slapnica omogućuje svojim raznim aspektima. U dolini Slapnice obitava rijetka i ugrožena ptica vodenkos (*Cinclus cinclus*).

9.1.2. POSEBNI REZERVAT ŠUMSKE VEGETACIJE - VRHJAPETIĆ (Japetić) (1953. g.)

Posebni rezervat je područje kopna i/ili mora od osobitog značenja zbog jedinstvenih, rijetkih ili reprezentativnih prirodnih vrijednosti, ili je ugroženo stanište ili stanište ugrožene divlje vrste, a prvenstveno je namijenjen očuvanju tih vrijednosti (Zakon o zaštiti prirode (NN 80/13), članak 114.).

Japetić je najviši vrh Samoborskog gorja. Površina ovog šumskog rezervata iznosi 26,27 ha. Vrh prekrivaju manje, starije i očuvane sastojine ilirske brdske bukove šume s mrtvom koprivom (*Lamio orvale-Fagetum sylvaticae* (Horvat 1938) Borhidi 1963) u kojoj zadnjih 40 do 50 godina nisu obavljeni šumskouzgojni i drugi zahvati, a u okolici, osim ove asocijacije nalazimo manje sastojine hrasta kitnjaka i običnog graba (*Epimedio-Carpinetum betuli* (Horvat 1938) Borhidi 1963), bukove šume s bekicom (*Luzulo luzuloidis-Fagetum sylvaticae* Meusel 1937) i šume obične bukve i pitomog kestena (*Castaneo sativae-Fagetum* Marinček & Župančič (1975) 1995).

9.1.3. PARK ŠUMA „Okolica Okić grada“ (1970. g.)

Park šumaprirodna je ili sađena šuma s izraženim krajobraznim vrijednostima, namijenjena odmoru i rekreaciji. Nalazi se u gradu ili naselju ili kraj njega. Može se uređivati različitim zahvatima koji osiguravaju njezino trajno održavanje (Zakon o zaštiti prirode (NN 80/13), članak 119.).

Ova park šuma nalazi se na nadmorskoj visini od 498,7 m. Površina iznosi 6,58 ha. Općina Samobor proglasila je ovo mjesto rezervatom prirodnog predjela. Prema (NN 54/76) rezervat posebnog predjela prelazi u kategoriju – park šuma. Stari grad Okić dobro je očuvan. Datira iz 12. st., a nalazi se specifičnom položaju na brijegu čunjastog oblika na Samoborskom gorju u blizini grada Samobora. Okružuje ju šuma hrasta kitnjaka i običnog graba (*Epimedio-*

Carpinetum betuli (Horvat 1938) Borhidi 1963) i šuma obične bukve i mrtve koprive (*Lamio orvale-Fagetum sylvaticae* (Horvat 1938) Borhidi 1963).

Slika 13 - Stari grad Okić

10.PRIJEDLOZI ZA ZAŠTITU

Prema (Prostorni plan PP Žumberak – Samoborsko gorje, knjiga 2) predložena su još dva lokaliteta za zaštitu.

10.1. POSEBNI REZERVAT – VLAŽNA STANIŠTA UZ POTOK JARAK NA ŽUMBERKU

Vlažna staništa i cretišta od iznimne su važnosti glede zaštite, zbog svoje rijetkosti, bioraznolikosti i napose ugroženosti, ne samo na državnoj, već na europskoj i svjetskoj razini. Površina posebnog rezervata iznosila bi 244,10 ha. Zabilježeno je 209 biljnih svojti, od kojih se 11 nalaze u Crvenoj knjizi vaskularne flore (10 strogo zaštićenih, 30 zaštićenih).

10.2.POSEBNI REZERVAT ŠUMSKE VEGETACIJE – PRAŠUMA KUTA

Prema (Prpić i Seletković, 1996) prašuma je prirodna šuma u kojoj se nikada nije organizirano gospodarilo, u kojemu opći čovjekov utjecaj nije promijenio njezin životni tijek. Prašuma Kuta netaknuta je oko 150 godina. To znači da se može svrstati u prašumu sekundarnog karaktera, jer se dugogodišnjim izostankom čovjekovog utjecaja ponovno uspostavila dinamika i karakterističnost prašuma. Površina iznosi 36,13 ha. U prašumi dominira obična bukva (*Fagus sylvatica*). Prašuma Kuta je stanište rijetko viđenog crnog daždevnjaka (*Salamandra atra*) (Jeran i sur., 2011).

11. ZAKLJUČAK

Park prirode Žumberak – Samoborsko gorje jedno je od najvećih bogatstava sjeverozapadne Hrvatske. Obiluje brojnim biljnim vrstama i utočište je endemima. U Parku je vrlo šarolik krajobraz koji se očituje kao dinamično i mozaično mjesto izmjenom krajobraza na malom prostoru. Mozaični krajobraz obogatio je čovjek, ne samo utjecajem na prirodu, nego i izgradnjom kuća, mlinova, crkava koje dodatno obogaćuju prostor. Fauna je, kao i flora također brojna i bogata. Povijesna i kulturna baština je isto tako velika i stara, što dokazuju ostaci iz prapovijesnih doba. Nažalost, zbog raznih okolnosti tijekom povijesti veći dio Parka je danas iseljen ili vrlo slabo naseljen. Autor ovog teksta smatra da je ovaj Park prirode nedovoljno cijenjen, nedovoljno poznat, reklamiran i istraživan s obzirom na prirodnu ljepotu i bogatu baštinu koja se nalazi u blizini glavnog grada Republike Hrvatske.

LITERATURA

1. Buzjak, N. (2002). Speleološke pojave u Parku prirode "Žumberak – Samoborsko gorje". *Geoadria, 7* (1), 31-49.https://doi.org/10.15291/geoadria.64

2. Hranilović, N. (1990). Žumberčani – subetnička grupa u Hrvata. *Migracijske i etničke teme, 6* (4), 593-612

3. Janev Hutinec, B. i Struna, S. (2007). A survey of ponds and their loss in Žumberak – Samoborsko Gorje Nature Park, northwest Croatia. *Natura Croatica, 16* (2), 121-137

4. Javna ustanova Park prirode Žumberak – Samoborsko gorje: Plan upravljanja (2017. – 2026.)

5. Jeran, N., Đurić, P. i Žganec, K. (2011). Nalaz crnog daždevnjaka (Salamandra atra Laurenti, 1768; Salamandridae, Caudata) u Parku prirode Žumberak - samoborsko gorje (SZ Hrvatska). *Hyla, 2011* (1), 35-46.

6. Klemenčić, M. (1990). Povijesno-geografska osnovica regionalnog poimanja Žumberka. *Sociologija i prostor*,(109-110), 277-293

7. Mayer, B. i Vrbek, B. (1995). Structure of Soil Cover on Dolomites of Samobor and Zumberak Hills. *Acta Botanica Croatica, 54* (1), 141-149

8. Medak, J. (2011). Šume pitomog kestena s prasećim zeljem (*Aposeri foetidae-Castanetum sativae* ass. nova) u Hrvatskoj. *Šumarski list, 135* (13), 5-23

9. Prostorni plan Parka prirode Žumberak – Samoborsko gorje (NN br. 125/14)

10. Prpić B., Z. Seletković, 1996: Istraživanja u Hrvatskim prašumama i korištenje rezultata u postupku s prirodnom šumom. U: B.Mayer (ur.), Unapređenje proizvodnje biomase šumskih ekosustava, 97-104. Šumarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu i Šumarski institut, Jastrebarsko, Zagreb

11. Vesna, Z. (2012). Fauna vodozemaca (Amphibia) Parka Prirode "Žumberak–samoborsko gorje". *Hyla, 2012* (1), 42-43

12. Vrbek, M. i Fiedler, S. (1998). The distribution, degree of threat to and conservation of the orchids of Žumberak (Croatia). *Natura Croatica, 7* (4), 291-305

13. Vujnović, T. (2011). Springs in the Žumberak – Samoborsko gorje Nature Park. *Natura Croatica, 20* (1), 19-34.

14. Vukelić J. (2012): Šumska vegetacija Hrvatske, Sveučilište u Zagrebu, Šumarski fakultet, Državni zavod za zaštitu prirode, Zagreb

WEB IZVORI

1. http://www.krizevacka-eparhija.com/index.php/eparhija/povijest-eparhije

2. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2002_10_12_144.html

3. https://www.parkovihrvatske.hr/en/web/parcs/nature-park-zumberak-samobor-highlands

4. http://www.park-zumberak.hr/

5. http://uskok-sosice.hr/povijesne-crtice/

6. https://www.zumberacki-vikarijat.com/vincere-aut-mori/

IZVORI SLIKA

Slika 1 - http://uskok-sosice.hr/travnjaci-na-prostoru-pp-zumberak-samoborsko-gorje-nekad-i-sada/ - preuzeto 31.8.2018.

Slika 2 - https://hr.wikipedia.org/wiki/%C5%BDumbera%C4%8Dka_gora- preuzeto 31.8.2018.

Slika 3 - https://www.parkovihrvatske.hr/en/nature-park-zumberak-samobor-highlands?p_p_id=parcstabhandler_WAR_parcsportlet&p_p_lifecycle=2&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_resource_id=investigatePark&p_p_cacheability=cacheLevelPage&_parcstabhandler_WAR_parcsportlet_mvcPath=%2Fjsp%2Fparcs-tab-handler%2Ftab-pages%2Finvestigate-park.jsp- preuzeto 25.8.2018.

Slika 4 -https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Pulsatilla_pratensis_subsp._nigricans_sl11.jpg- preuzeto 25.8.2018.

Slika5- https://www.visitadriatic.eu/hrvatske-regije/nacionalni-parkovi/park-prirode-zumberak-samoborsko-gorje/- preuzeto 25.8.2018.

Slika 6 - http://www.katunroads.me/katunski-put-crna-gora/biodiverzitet/fauna/vodozemci/- preuzeto 25.8.2018.

Slika 7 - https://croatia.hr/hr-HR/Odredista/Mjesto/Samobor/Park-prirode-Zumberak-Samoborsko-gorje?Y2lcNjkxLGRzXDQ1NixwXDI0- preuzeto 28.8.2018.

Slika 8 - http://www.samoborskiglasnik.net/14dana.asp?datum=20100610&tempg=2010- preuzeto 28.8.2018.

Slika 9 - http://www.hpd-jastrebarsko.hr/clanak/52- preuzeto 28.8.2018.

Slika 10 - http://www.sutla-zumberak.hr/hr/klaster/clanovi/etnografska-zbirka-sestara-bazilijanki,2504.html- preuzeto 28.8.2018.

Slika 11 - Prostorni plan Parka prirode Žumberak – Samoborsko gorje (NN br. 125/14) - preuzeto 31.8.2018.

Slika 12 - http://www.fotofrik.net/zumberak/- preuzeto 31.8.2018.

Slika 13 - https://hr.wikipedia.org/wiki/Datoteka:Okic.jpg- preuzeto 31.8.2018.

IZVORI TABLICA

Tablica 1 - Prostorni plan Parka prirode Žumberak – Samoborsko gorje (NN br. 125/14)